

صفت و رسمتوں کہن فارسی

دکتر داریوش زندگوری مرندی

الکتابیات والعلوم

۱۳۹۳

سرشناسه	: زرگری مرندي، داريوش، ۱۳۲۹ -
عنوان و نام پديدآور	: صفت در متون کهن زبان فارسي / تاليف داريوش زرگري مرندي
مشخصات نشر	: تهران: والقلم، ۱۳۹۳
مشخصات ظاهري	: ۶۳ ص.
شابک	: 978-600-93868-4-0
وضعيت فهرست نوبسي	: قبا
موضوع	: فارسي -- صفت
موضوع	: فارسي - دستور
کتاب بندي	: ۱۳۹۳ 7 ص/PIR۲۷۶۴
رده بندي ديوي	: ۴۵۵
شماره کتابشناسي	: ۳۶۲۹۳۸۷

انتشارات والقلم

صفت در متون کهن زبان فارسي

تأليف داريوش زرگري مرندي

نوبت چاپ: اول

تاريخ چاپ: ۱۳۹۳

شمارگان: ۵۰۰ نسخه

قيمت: ۴۰۰۰ تومان

978-600-93868-4-0

حق چاپ برای ناشر محفوظ می باشد.

فهرست

۹	بخش اول: فاعلی چند درباره زبان فارسی
۹	تعریف صفت
۱۲	جای صفت
۱۴	موصوفی که چند صفت را می‌گیرد
	گاه برخی از صفات را پیش از موصوف و برخی را پس از آن قرار
۱۶	دهند:
۱۷	صفت برای تأکید پیش از موصوف آید
۱۹	مطابقه و عدم مطابقه صفت با موصوف
۲۳	گاه موصوف به صورت اسم عام یا اسم جنس آورده می‌شود
۲۳	برخی از صفت‌های جمع عربی در سیاق فارسی
۲۴	صفت برای موصوفی که مضاف الیه دارد
۲۶	صفت برای مبالغه و تکتیر در وصف
	فعل‌های موصول به صفت

۳۰	بخش دوم: ساختمان صفت‌های فعل گونه
۳۱	یا: صفت‌های مشتق از ماده فعل
۳۱	الف - صفت‌های مشتق از ماده فعل امر با پیوستن پسوند
۴۳	صفت‌های مرکب از ماده فعل امر با متمم

گاه در این قسم پسوند نده نیز بر آخر ماده فعل امر افزوده می شود.....	۴۳
صفت های مشتق از ماده فعل ماضی با پیوستن پیوند.....	۴۶
این گونه صفت گاه به معنی فاعلی است و گاه به معنی مفعولی.....	۵۰
صفت های مرکب از ماده فعل ماضی با متمم.....	۵۳
نعت های سببی.....	۵۸
کاربردهای صفت مشتق از ماده فعل.....	۶۰
صفت پیوسته به موصوف.....	۶۰
صفت از موصوف.....	۶۰
صفت بانه موصوف.....	۶۱
به صورت ماضی.....	۶۱
به صورت.....	۶۵
گونه دوم - حار - ی - حار جمله.....	۶۷
منابع.....	۷۱
سایر آثار مؤلف.....	۷۴
کتب.....	۷۴

به نام خداوند جان و خرد

پیش گفتار

شکوه و غمای زبان فارسی که در طی چندین قرن به پایه بسیار بلندی از تکامل رسیده است، بستگی به لغت‌ها و ترکیب‌های شیرین و دلنشینی که بر معنایی دارد که تلفیق آنها در نظم و نثر ادبیات فاخر ما را به حدیث آورده است و قسمت بزرگی از آنها را باید درکنایه و اصطلاح و کلمات مرکب و پسوندها و ... باید جستجو کرد، این ترکیب‌ها و اصطلاحات بر اثر نیازمندی زبان به گسترش و لزوم بسط آن با شرط اتصال در نتیجه دلبستگی متکلمان به گونه‌گون بودن ترکیب‌ها و وضعی که هر یک دارای رنگ و سنگ خاص و مفهوم مشخص و جذابیت و دلنشینی محسوس باشند به وجود آمده‌اند و سلامت

ذوق و خوش سلیقگی سخنگویان و زبان آوران در ساختن و پرداختن و به کار بردن این ترکیبها اثری بسزا داشته است این ترکیبها و اصطلاحها در هر عصر مناسب اوضاع و احوال خاص آن زمان و تحولاتی که پدید آمده به تدریج به گنجینه الفاظ ادبی راه یافته و با ورود در سیاق سخن پیوسته و پراکنده (منظوم و منثور) بر حجم زبان فارسی از حیث باروری و کمال افزودند.

انواع مختلف این ترکیبات اصیل جا به جا در آثار نظم و نثر هر دوران به چشم می‌آید و شاعران و نویسندگان برای مقصود خود به بهترین وسیله آنها استفاده کرده و بدین وسیله بر اندام شاهد سخن پیرایه‌ها نیک بسته‌اند.

پژوهش حاضر درباره صفت نگاشته است هر چند تحقیقات زیادی در مورد صفت صورت بسته است اما هنوز جا تحقیق و تفحص برای پژوهشگران وجود دارد هنوز جای مناسب آنطوری که باید و شاید آراء نشده است هر چند توجه خاص دستور نویسندگان به حفظ زبان فارسی در خور سپاس و ستایش است ولی سهم عظیم و بسزای شاعران و نویسندگان را در آفرینش واژه‌ها و ترکیبات، اصطلاحات و کنایات نمی‌توان نادیده

انگاشت، صفت در شعر شاعران بیش از دیگر آثار فارسی تجلی یافته و سخنوران چیره دست در حفظ این موضوع سهم بیشتر را دارا شده اند، که در این تحقیق به نمونه‌هایی از آنها اشاره شده است شاهد مثالهایی که از صفت و ترکیبات آن از متون کهن و رده شده است انواع مختلفی از آنها در آثار نویسندگان و شاعران بر حاضر نیز یافته شده و مورد استفاده قرار می‌گیرد اما استعاره با توفیق الهی بتوانیم در ادامه این راه انواع صفت را نیز بطور جامع از حیث مرکب یا مشتق به طالبان علم و معرفت همراه با تفسیری مناسب و تازه عرضه نماییم بقول فرخی:

فسانه گشت و کهن سخن حدیث اسرار

سخن نوار که نوار را بدوتی دست دگر

در گریه مرغان

پائیز ۱۳۸۳